LATIHAN SOAL ASESMEN SUMATIF AKHIR SEMESTER (ASAS) GANJIL

MIN 2 KOTA MALANG — TAHUN PELAJARAN 2026/2027

Mata Pelajaran: Bahasa Jawa
Kelas / Semester: IV (Empat) / Ganjil
Jumlah Soal: 35 Butir (25 PG, 5 Isian, 5 Uraian)
Waktu: 90 Menit
Nama Siswa: .....
Nomor Absen: .....

I. PILIHAN GANDA

Wenehana tandha ping (X) ing aksara A, B, C, utawa D sing paling bener!

Wacanen geguritan ing ngisor iki kanthi premati kanggo mangsuli pitakon nomer 1–4!

Pitutur Luhur
Dening: Rini Suryani

Dadi bocah kudu ngerti tata krama,
Marang wong tuwa aja nganti sulaya,
Ngendikane digatekake kanthi temen,
Supaya uripe tansah ayem lan tentrem.

Yen mlaku ing ngarepe wong tuwa,
Aja lali ndhingkluk lan ngucap nyuwun sewu,
Basa krama kudu tansah diugemi,
Minangka tandha bocah kang duwe budi pekerti.

1. Tembung sulaya ing bait kapisan geguritan dhuwur tegese yaiku ....
   A. manut lan bekti
   B. mbantah utawa ora cocog
   C. seneng tetulung
   D. nggatekake pitutur
2. Tema utama saka geguritan kanthi irah-irahan 'Pitutur Luhur' ing dhuwur yaiku ....
   A. kaendahan alam ing desa
   B. semangat sinau ing sekolah
   C. budi pekerti lan tata krama marang wong tuwa
   D. tata cara ngirit energi listrik

3. Amanat utawa pesen sing bisa dijupuk saka geguritan ing dhuwur yaiku ....
   A. yen mlaku ing ngarepe wong tuwa kudu cepet-cepet supaya ora telat
   B. bocah kudu nggunakake basa ngoko marang sapa wae supaya akrab
   C. kita kudu ngajeni wong tuwa kanthi tata krama lan basa sing becik
   D. urip ayem lan tentrem mung bisa digayuh yen akeh bandhane
4. Isi pokok saka bait kapisan geguritan 'Pitutur Luhur' yaiku ....
   A. bocah sing ngajeni lan nggatekake pitutur wong tuwa uripe bakal ayem tentrem
   B. cara mlaku sing bener nalika liwat ing ngarepe bapak lan ibu guru
   C. basa krama wis arang digunakake dening bocah-bocah jaman saiki
   D. wong tuwa kudu tansah menehi pitutur marang anake saben dina

Wacanen geguritan ing ngisor iki kanggo mangsuli pitakon nomer 5–8!

Kanca Sejati

Esuk umun-umun srengenge wis sumunar,
Bima budhal sekolah kanthi ati bingar,
Ing dalan weruh simbah nggawa gawan abot,
Bima enggal mlayu nulungi tanpa sambat.
Senajan kringete dleweran kaya udan,
Atine Bima tetep padhang rembulan.

5. Tumindak becik paraga Bima ing geguritan dhuwur sing patut dituladhani yaiku ....
   A. tangi awan nalika arep budhal sekolah
   B. gelem nulungi wong tuwa sing kesusahan tanpa ngresula
   C. mlayu-mlayu ing dalan gedhe nalika esuk
   D. sambat kesel nalika dijaluki tulung wong liya
6. Latar wektu lan swasana sing kagambarake ing geguritan 'Kanca Sejati' yaiku ....
   A. wayah bengi lan swasana sedhih
   B. wayah awan lan swasana nesu
   C. wayah esuk lan swasana bungah (seneng)
   D. wayah sore lan swasana wedi
7. Ukara 'Atine Bima tetep padhang rembulan' ing geguritan dhuwur nduweni teges kiasan (lelewaning basa) yaiku ....
   A. Bima mlaku ing wayah bengi sing ana rembulane
   B. atine Bima rumangsa seneng, ikhlas, lan lega
   C. Bima nggawa senter sing padhang banget
   D. praupane Bima katon pucet amarga kesel
8. Yen nilai budi pekerti kaya sing ditindakake Bima diterapake ing sekolah saben dina, dampak positif sing bakal kedadeyan yaiku ....

A. kanca-kanca dadi padha tukaran lan ora rukun
B. swasana kelas dadi tentrem, rukun, lan seneng tulung-tinulung
C. murid-murid dadi males sinau ing kelas
D. guru dadi kerep duka marang murid-muride

Wacanen teks pacelathon ing ngisor iki kanggo mangsuli pitakon nomer 9–13!

Ibu : "Le, Raka, lampu ing ruang tamu kuwi kok isih murub, padahal wis awan?"
Raka : "Inggih, Bu. Kalawau kula kesupen dereng mateni saklare."
Ibu : "Yen wis padhang kaya ngene, lampune dipateni wae. Televisine uga dipateni yen ora ditonton."
Raka : "Inggih, Bu. Menawi kita ngirit listrik, tagihan listrik saben wulan ugi saged langkung mirah."
Ibu : "Bener banget, Le. Kejaba ngirit biaya, ngirit listrik uga njaga bumi supaya tetep lestari."

9. Paraga (tokoh) sing lagi guneman ing teks pacelathon dhuwur yaiku ....
   A. Bapak lan Raka
   B. Ibu lan Raka
   C. Ibu lan Simbah
   D. Raka lan Adhine
10. Conto tumindak ngirit energi adhedhasar teks pacelathon ing dhuwur yaiku ....
   A. nguripake lampu ruang tamu ing wayah awan
   B. nonton televisi nganti keturon
   C. mateni lampu lan televisi yen wis ora digunakake
   D. mbukak lawang kulkas suwe-suwe
11. Gatekna pacelathon rumpang ing ngisor iki!
   Bapak : "Le, tulung kran banyu ing jedhing kae patenana!"
   Damar : "Inggih, Pak. Kula ... rumiyin."
   Tembung sing trep kanggo njangkepi pacelathon ing dhuwur yaiku ....
   A. mateni
   B. pejahi
   C. dipateni
   D. matenaken
12. Ukara ngoko lugu: 'Ibu lagi turu ing kamar.' Yen diowahi dadi basa krama alus sing bener yaiku ....
   A. Ibu saweg tilem wonten kamar.
   B. Ibu nembe sare wonten kamar.
   C. Ibu lagi sare ing kamar.
   D. Ibu saweg nedha wonten kamar.
13. Gagasan utama (pokok informasi) saka teks pacelathon antarane Ibu lan Raka ing dhuwur yaiku ....

A. pentinge ngirit energi listrik ing omah kanggo ngirangi biaya lan njaga bumi
B. cara ndandani saklar lampu lan televisi sing rusak ing ruang tamu
C. Raka njaluk ditukokake televisi anyar marang ibune
D. tagihan listrik omah sing mundhak larang banget saben wulan

14. Tembung banyu ing basa Jawa nduweni dasanama (persamaan kata) yaiku ....
A. agni
B. tirta
C. maruta
D. surya

15. Nalika weruh adhimu lali mateni kran banyu sawise wisuh, ukara pangajak (ajakan) ngirit banyu sing santun yaiku ....
A. "Heh, cepet patenana krane, aja boros!"
B. "Dhik, krane ayo dipateni dhisik yen wis rampung wisuh supaya banyune ora mbuwang."
C. "Krane ben mili terus wae nganti bak mandine luber."
D. "Kowe kuwi pancen bocah sing ora tau ngirit banyu."

16. Alesan utamane kita kudu ngirit energi listrik lan banyu kanggo masa depan yaiku ....
A. supaya sumber daya alam ora cepet entek lan bisa dirasakake anak putu
B. amarga energi listrik lan banyu regane gratis saka pemerintah
C. supaya kita ora perlu adus lan sinau ing wayah bengi
D. amarga pembangkit listrik ora tau butuh bahan bakar

17. Gatekna pacelathon ing ngisor iki!
Siti : "Bu Guru, kula badhe tanglet. Punapa sampeyan sampun dhahar?"
Tembung ing ukara kasebut sing ora trep unggah-ungguhe nalika matur marang Bu Guru yaiku ....
A. kula
B. badhe
C. sampeyan
D. dhahar

18. Ing kelas IV MIN 2 Kota Malang, kipas angin lan lampu kerep tetep murub nalika kabeh murid lagi olahraga ing lapangan. Solusi paling trep kanggo ngatasi masalah pemborosan energi kasebut yaiku ....
A. ngunci lawang kelas tanpa mateni kipas angin lan lampu
B. njaluk petugas kebersihan sekolah sing mateni saben dina
C. gawe jadwal piket harian sing tugase mriksa lan mateni lampu sarta kipas sadurunge ninggalake kelas
D. nglarang kabeh murid nggunakake kipas angin senajan hawane panas

Wacanen pethikan cerita rakyat ing ngisor iki kanggo mangsuli pitakon nomer 19–25!

Asal-Usul Rawa Pening

Ing desa Banarawa, ana bocah cilik aran Baru Klinthing sing awake kebak tatu lan mambu amis. Nalika teka ing pesta desa kanggo njaluk panganan, warga desa padha ngusir lan ngina dheweke amarga jijik. Mung ana sawijining randha tuwa aran Nyai Latung sing welas asih lan gelem menehi panganan marang Baru Klinthing.

Sadurunge lunga, Baru Klinthing nancepake sada lanang ing lemah lan nantang warga desa supaya nyabut. Ora ana siji-sijia warga sing kuwat nyabut. Bareng Baru Klinthing dhewe sing nyabut sada kasebut, saka bolongan lemah mau metu banyu gedhe sing suwe-suwe dadi banjir bandhang lan nglelepake desa Banarawa dadi tlaga sing diarani Rawa Pening. Mung Nyai Latung sing slamet amarga numpak lesung.

19. Paraga utama ing cerita rakyat dhuwur lan watake Nyai Latung yaiku ....
    A. Baru Klinthing; Nyai Latung nduweni watak welas asih lan seneng tetulung
    B. Warga Banarawa; Nyai Latung nduweni watak sombong lan cethil
    C. Baru Klinthing; Nyai Latung nduweni watak galak lan seneng ngina
    D. Raja Banarawa; Nyai Latung nduweni watak wedi marang wong anyar
20. Latar panggonan kedadeyane prastawa ing legenda dhuwur yaiku ....
    A. Kerajaan Majapahit
    B. Desa Banarawa
    C. Gunung Bromo
    D. Pantai Selatan
21. Gatekna prastawa acak ing ngisor iki!
    (1) Baru Klinthing nyabut sada lanang nganti metu banyu gedhe.
    (2) Baru Klinthing teka ing pesta desa njaluk panganan nanging diusir warga.
    (3) Desa Banarawa klelep dadi Rawa Pening, dene Nyai Latung slamet numpak lesung.
    (4) Nyai Latung menehi panganan marang Baru Klinthing kanthi welas asih.
    Urutan alur prastawa sing bener adhedhasar cerita ing dhuwur yaiku ....
    A. (2) - (4) - (1) - (3)
    B. (2) - (1) - (4) - (3)
    C. (4) - (2) - (1) - (3)
    D. (1) - (2) - (3) - (4)
22. Penyebab utamane muncul konflik (perkara) ing cerita rakyat 'Asal-Usul Rawa Pening' yaiku ....
    A. Nyai Latung ora gelem masak panganan kanggo pesta desa
    B. warga desa Banarawa sing sombong, cethil, lan ngina Baru Klinthing
    C. Baru Klinthing nyolong bandhane warga desa Banarawa
    D. sada lanang sing ditancepake ing lemah ilang dijupuk warga
23. Piwulang becik (nilai moral) sing bisa dijupuk saka cerita rakyat ing dhuwur yaiku ....
    A. kita ora kena mbedak-mbedakake lan ngina wong liya saka penampilan njabane

B. yen ana wong miskin teka ing pesta luwih becik diusir wae
C. kita kudu pamer kekuatan marang wong-wong ing sekitar
D. lesung kudu tansah disimpen ing njero omah supaya ora ilang

24. Hubungan sebab-akibat asal-usul legenda ing dhuwur karo jeneng panggonan saiki yaiku ....
A. sada lanang sing ditancepake malih dadi gunung sing dhuwur banget
B. banyu gedhe sing metu saka tilas cabutan sada lanang nglelepake desa nganti dadi tlaga Rawa Pening
C. lesung sing ditumpaki Nyai Latung malih dadi prau gedhe ing segara
D. warga desa Banarawa pindhah menyang kutha lan nggawe pasar gedhe
25. Akibat logis jangka panjang saka watak ala (sombong lan ora duwe welas asih) sing ditindakake dening warga desa Banarawa yaiku ....
A. warga desa dadi tambah sugih lan urip mulya selawase
B. warga desa nemoni bilahi (bencana) lan kelangan kabeh bandha sarta panggonan uripe
C. Baru Klinthing dadi kanca rakete kabeh warga desa Banarawa
D. desa Banarawa dadi desa paling misuwur amarga kebecikan wargane

II. ISIAN SINGKAT

Isenana ceceg-ceceg ing ngisor iki nganggo tembung sing bener!

26. Jangkepana gatra (larik) geguritan ing ngisor iki nganggo tembung sing nduweni purwakanthi (rima) trep!
Sinau sregep aja nganti lali,
Supaya dadi bocah kang ..... (pinter / migunani)
27. Wong sing ngarang utawa nyipta geguritan ing basa Jawa diarani .....
28. Tembung ngoko 'banyu' yen diowahi dadi basa krama yaiku .....
29. Wangsulana pitakon ing ngisor iki nganggo basa krama sing santun!
Ibu : "Le, sampun dipateni lampune?"
Anak : "....., Bu. Lampunipun sampun kula pejahi."
30. Cerita rakyat sing paragane kewan-kewan bisa guneman lan tumindak kaya manungsa (kayata Kancil lan Baya) diarani .....

III. URAIAN

Wangsulana pitakon-pitakon ing ngisor iki kanthi patitis!

31. Wacanen sapada (sebait) geguritan ing ngisor iki, banjur gancarna (parafrasekan) dadi wujud cerita bebas nganggo basamu dhewe!
Tangi esuk nata paturon,
Aja lali shalat Subuh lan ndonga,

Pamit wong tuwa sadurunge budhal sekolah,
Muga-muga entuk ilmu sing barokah.
Wangsulan: .....
.....

32. Sebutna 3 (telu) tumindak nyata saben dina sing bisa koklakoni kanggo ngirit energi listrik ana ing omah!
Wangsulan: .....
.....
33. Gatekna prastawa iki: Adhimu seneng banget dolanan banyu kran ing latar omah nganti banyune mbuwang-mbuwang akeh. Gawea pacelathon (dialog) cekak 4 baris antarane kowe lan adhimu sing isine pitutur becik supaya adhimu gelem ngirit banyu!
Wangsulan: .....
.....
34. Ringkesen alur utama cerita rakyat 'Asal-Usul Rawa Pening' ing dhuwur dadi minimal 3 ukara (kalimat) sing runtut lan padu!
Wangsulan: .....
.....
35. Miturut panemumu, apa piwulang moral utama saka cerita 'Asal-Usul Rawa Pening' lan kena apa sikap ngajeni marang sapadha-padha kuwi isih penting banget ditindakake ing jaman modern saiki? Jelaskan!
Wangsulan: .....
.....

KUNCI JAWABAN & PEDOMAN PENSKORAN (UNTUK ORANG TUA)

A. Kunci Jawaban Pilihan Ganda (Nomor 1–25)

1. B	6. C	11. B	16. A	21. A
2. C	8. B	13. A	18. C	23. A
3. A	9. B	14. B	19. A	24. B
4. B	10. C	15. B	20. B	25. B

B. Kunci Jawaban Isian Singkat (Nomor 26–30)

26. migunani (utawa tembung liya sing rima -i lan maknane becik, kayata: bekti, sejati).
27. panggurit.
28. toya.
29. Inggih / Sampun.
30. fabel.

C. Kunci Jawaban Uraian (Nomor 31–35 — Kebijakan Orang Tua / Guru)

31. (Contoh Parafrase): Saben tangi esuk kita kudu nata paturon (kasur) supaya rapi. Sawise kuwi aja lali nindakake shalat Subuh lan ndonga marang Gusti Allah. Sadurunge budhal menyang sekolah, kita kudu pamit lan nyuwun pangestu marang wong tuwa supaya diparingi ilmu sing barokah lan migunani.
32. (Contoh 3 Tindakan): (1) Mateni lampu ing wayah awan utawa yen ruangan wis ora dienggo; (2) Mateni televisi utawa kipas angin yen wis rampung ditonton/dienggo; (3) Nyabut kabel charger HP saka stop kontak yen batere wis kebak.
33. (Contoh Pacelathon):
    Mas/Mbak : "Dhik, krane ayo dipateni dhisik yen wis rampung dolanan."
    Adhi : "Kenapa ta, Mas/Mbak? Banyune isih akeh kok."
    Mas/Mbak : "Senajan saiki isih akeh, yen dibuwang-buwang banyu resik bisa cepet entek."
    Adhi : "Oh ngono ya, Mas/Mbak. Ya wis, takpatenane saiki krane."
34. (Contoh Ringkasan 3 Kalimat): Baru Klinthing teka ing pesta desa Banarawa kanggo njaluk panganan, nanging diusir lan diina dening warga desa amarga awake kebak tatu. Mung randha tuwa aran Nyai Latung sing welas asih gelem menehi panganan marang Baru Klinthing. Wusanane, desa Banarawa klelep dadi tlaga Rawa Pening sawise Baru Klinthing nyabut sada lanang saka lemah, lan mung Nyai Latung sing slamet.
35. (Contoh Evaluasi Moral): Piwulang moral utamane yaiku kita kudu nduweni rasa welas asih, andhap asor, lan ora kena ngremehake wong liya mung saka penampilan njabane. Ing jaman modern saiki, sikap ngajeni sapadha-padha tetep penting banget supaya ora gampang ngece (bullying) kanca ing sekolah utawa ing media sosial, sarta supaya urip bebrayan tansah rukun lan tentrem.